

Botigues de teixits, crèdit comercial i crèdit al consum. Xarxes comercials a la Catalunya del segle XVIII

per Lúdia Torra Fernández

RESUM:

L'article analitza el desenvolupament del crèdit a les botigues de teixits de Barcelona i altres localitats catalanes entre 1659 i 1835. Concretament, s'han estudiat els mecanismes dels botiguers per oferir crèdit als parroquians a partir d'una àmplia mostra d'inventaris *post mortem* de Barcelona, Berga, Figueres, Igualada i Mataró. Alhora, s'exposen aspectes centrals del desenvolupament del crèdit comercial, en particular, la formació de xarxes de crèdit que vinculen botiguers de Barcelona amb altres detallistes establerts en diferents zones de Catalunya, de l'Estat espanyol i de les colònies americanes. L'avenç d'aquestes xarxes comercials afavorí la formació d'un mercat català integrat i l'expansió del consum de tèxtils entre amplis sectors de la població.

PARAULES CLAU:

Botigues de teixits; crèdit al consum; crèdit comercial; consum tèxtil.

ABSTRACT:

The article focuses on the development of credit by textile shopkeepers in Barcelona and other Catalan towns from a sample of *post-mortem* inventories covering the period 1659-1835. Attention is paid to aspects of this development, in particular the setting up of credit networks encompassing Barcelona's shopkeepers and other retailers in Catalonia, Spain and Spanish America. These networks promoted the integration of the Catalan market and increased the consumption of textile goods among large sections of the population.

KEY WORDS:

Textile shops; consumption credit; commercial credit; textile consumption.

Introducció¹

L'objectiu d'aquest article és exposar alguns aspectes de les activitats creditores dels botiguers de teixits de diferents localitats catalanes. La botiga ha estat objecte

1. Aquest treball forma part d'un projecte més ampli sobre «Pautes de consum, sistemes de distribució i venda de béns manufacturats a Catalunya, segles XVII-XIX», amb finançament atorgat per la DGICYT, PS 02-0120. Una part d'aquest article va ser presentada al «Seminari sobre crèdit urbà i consum a l'Europa Preindustrial (1650-1850)». Barcelona, 3 i 4 de desembre 1998, Escola Universitària d'Estudis Empresarials, Departament d'Història i Institucions Econòmiques, Universitat de Barcelona. Agraïixo a Mar Otero la col·laboració en la realització dels mapes, als professors Jaume Torras i Montserrat Duran els seus comentaris i les recomanacions de tres avaluadors anònims.

d'atenció en nombrosos estudis d'història econòmica des que Pierre Vilar va posar de manifest la seva vinculació amb la transformació de l'economia del Principat al llarg del set-cents.² Els inventaris *post mortem* de botiguers, conservats en els fons notariais, permeten analitzar el funcionament dels establiments des de dins perquè detallen exhaustivament les característiques dels gèneres en estoc. Els llibres de comptes, transcrits al final del document, concreten el volum de crèdit en la composició del capital actiu i en el passiu del negoci i, en alguns casos, especifiquen les dades de deutors i creditors. Aquesta informació permet analitzar el radi comercial de cada botiga i l'entorn social i econòmic de la clientela.

En les pàgines següents s'estudiaran 63 inventaris *post mortem* de botiguers de teles de diferents localitats catalanes durant el període comprès entre 1659 i 1835: 30 corresponen a Barcelona, 3 a Berga, 4 a Figueres, 10 a Igualada i 16 a Mataró. Tots concreten les dades dels clients que en el moment de redactar el document figuraven com a deutors de l'establiment: nom o renom i la xifra exacta de cada debit, la procedència i en alguns casos el seu ofici. En canvi, només uns quants inventaris identifiquen els creditors: setze en el cas de Barcelona, dos a Mataró i tan sols un a Figueres. Un altre problema de la mostra és que no sabem quantes botigues de teixits hi podia haver a Catalunya al llarg d'aquest període i, per tant, és difícil valorar-ne la representativitat. Pierre Vilar va intentar el càlcul a partir d'una enquesta realitzada l'any 1778, en ocasió de les revisions fiscals relacionades amb la substitució del dret de bolla.³ A partir d'aquesta informació, Vilar va reconstruir la geografia del comerç tèxtil a Catalunya i va graduar la importància de cada establiment a través de les existències documentades en gèneres d'importació.⁴ El resultat evidencia una important concentració de botigues de teixits en les zones del nord-est i en tot el litoral català, amb alguns nuclis comercials a la Catalunya interior i occidental, i a la Franja de Ponent. La font utilitzada, però, no recull les botigues que no venien gèneres d'importació. Tanmateix, Vilar va completar la informació de l'enquesta amb altres fonts, com les respostes sobre activitats comercials a cada municipi en el qüestionari de Zamora (1789-90), altres dades relatives al control gremial municipal i el cens de Floridablanca de l'any 1787. De tota manera, l'enquesta de 1778 continua essent la font principal per conèixer la implantació territorial de la botiga de teles a Catalunya en les dècades finals del set-cents.⁵ Pel que fa a altres períodes, la informació que tenim és més vaga. Un estudi dut a terme l'any 1732, relaciona el volum d'existències d'indianes i altres gèneres de cotó d'importació a les botigues de la capital i a diferents zones del país.⁶ El patró

2. Vegeu: P. VILAR, «De la botiga a la companyia» a *Catalunya dins l'Espanya Moderna*, vol. IV, Barcelona, 1966, 165-217; i també P. MOLAS, *Los gremios barceloneses del siglo xviii*, Madrid, 1970, i *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles xvii i xviii*, Barcelona, 1977.

3. P. VILAR, *Catalunya...*, vol. IV, 203.

4. Vegeu mapa: «Les botigues de teixits el 1778 a Catalunya» a P. VILAR, *Catalunya...*, vol. IV, 399.

5. Sobre aquestes reserves i altres problemes relacionats amb les dades de l'estadística de 1778, vegeu: P. VILAR, *Catalunya...*, vol. IV, 194-208.

6. Sobre aquesta informació vegeu: J. THOMSON, *Els orígens de la industrialització a Catalunya. El cotó a Barcelona 1728-1832*. Barcelona, 1994, 73-96.

que dibuixa suggereix una demanda important de gèneres tèxtils a Barcelona i a les àrees del litoral i sud-oest de Catalunya, mentre que mostra uns nivells més baixos d'existències i hipotèticament de consum en les del nord-est. Si comparem ambdues enquestes, observem un procés de desenvolupament i concentració d'aquests establiments precisament en la part nord-est, en tot el litoral i en alguns centres comercials de l'interior del Principat que són les zones, d'altra banda, amb un creixement demogràfic i econòmic més important.⁷

Un suport fonamental d'aquest procés fou el desenvolupament del crèdit. Les facilitats de pagament que oferia el botiguer al parroquià facilitaren a més gent l'accés al consum de productes tèxtils, però, al seu torn, aquest desenvolupament no hauria estat possible si els comerciants no hi haguessin compromès importants sumes de capital i assumit riscos considerables. A part de Barcelona, les altres localitats seleccionades són Berga, Figueres, Igualada i Mataró per la diferent localització i les característiques socioeconòmiques de cada zona. D'altra banda, es tracta de nuclis urbans on les enquestes de 1732 i 1778 assenyalaven l'existència de botigues de teixits de certa envergadura que fan presumir l'existència d'uns circuits comercials ben estructurats.

1. *Les botigues de teixits a Barcelona*

La taula 1 identifica els botiguers de teixits de Barcelona de la mostra i dona altres dades d'interès: l'any en què es va redactar el document, el valor global del crèdit actiu i el passiu de cada negoci (en lliures catalanes), i el nombre total de deutors i creditors que tenia aleshores cada establiment. Amb finalitat merament expositiva, he dividit l'anàlisi en tres períodes: 1700 a 1740, 1741 a 1780 i 1781 a 1810, cada un dels quals comprèn l'anàlisi de 10 inventaris.

TAULA 1

Valor global del crèdit actiu i passiu i nombre global de deutors i creditors de les botigues de teixits de Barcelona (1700-1810)

	<i>Any</i>	<i>Crèdit actiu</i> <i>(lliures cat.)</i>	<i>Nombre deutors</i>	<i>Crèdit passiu</i> <i>(lliures cat.)</i>	<i>Número creditors</i>
<i>Període 1700-1740</i>					
Joan Pau Martí	1705	3.529	283		
Joan Travasset	1705	9.046	247		
Jaume Miquel Terrades	1713	3.867	106	4.195	10
Joan Serra	1714	7.027	194	1.343	9

7. P. VILAR, *Catalunya...*, vol. III, 141-181.

	Any	Crèdit actiu (lliures cat.)	Nombre deutors	Crèdit passiu (lliures cat.)	Nombre creditors
Període 1700-1740					
Francesc Ceriola	1724	2.628	79		
Jaume Comes	1724	3.113	199		
Joan B. Anglada	1725	901	82		
Pau Font	1728	22.709	181	1.138	7
Joan Galvany	1737	1.316	52	4.715	16
Esteve Quintana	1740	5.370	160		
Període 1741-1780					
Pau Clos	1743	18.169	390		
Jaume Comes	1744	9.001	286		
Josep Pi	1753	14.500	14		
Esteve Canals	1756	5487	162		
Lluís Aldever	1758	10015	177	7148	25
Joan Tarrida	1758	36209	459	16758	47
Anton Casanovas	1761	35.467	875	29910	90
Pau Carlos	1766	6.175	151		
Francesc Via	1776	2.772	103	21510	36
Pere Canet	1780	20.023	576		
Període 1781-1820					
Anton Rius	1784	9.399	117		
Esteve Serra Ginesta	1784	17.511	288	25.725	27
Anton Comaduran	1787	23.407	237	28.440	12
Pere Aldever	1792	47.490	532	38.749	103
Josep Ignasi Pi	1792	15.996	134	49.755	17
Francesc Camarasa	1801	48660	294	7.478	8
Josep Mestres	1804	6.702	48	973	3
Josep Casas	1807	8.594	144	2.885	16
Vicens Mitjans	1807	2.161	50	32.750	8
Francesc Tusquets	1808	22.674	246		

Font: Documentació Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB). (Vegeu apèndix 1.)

Observem a la taula 1 que la informació dels inventaris no és homogènia perquè varia molt el nombre de deutors i creditors, així com els valors en nombres absoluts del crèdit actiu i el passiu de cada establiment. No s'ha d'oblidar que cada un d'aquests documents mostra les dades del negoci en un moment

determinat i, per tant, no representen la totalitat de la clientela ja que no hi figuren els parroquians que compraven al comptat ni els que en aquells moments no tenien cap suma pendent a l'establiment, ni probablement tampoc mostren la relació completa de proveïdors i creditors. De tota manera, la informació és suficient per fer una primera anàlisi de l'activitat creditícia relacionada amb la venda de teixits a les botigues de Barcelona.

1.1. FORMES I QUALITAT DEL CRÈDIT

Els inventaris *post mortem* dels botiguers de teles barcelonins defineixen clarament en l'actiu la qualitat del deute i les diferents formes de crèdit. En canvi, la informació del passiu respon a dades més simples, nom i procedència del creditor i la xifra que el botiguer li devia, sense cap matís que informi sobre tipus i qualitat del crèdit concedit. Una part del crèdit actiu la formava un volum important de deute flotant, compost per una massa de dèbits, normalment de poc valor, que el botiguer esperava cobrar a curt termini, possiblement en el moment que efectués una altra venda i el client saldés la suma pendent, encara que fos per contraure'n una de nova. Aquests comptes oberts, que el mateix comerciant anomenava *corrents*, formaven part de la vida diària de l'establiment, trencar aquests vincles podia suposar no només perdre el client, sinó posar en perill una xarxa de relacions basades en el veïnatge i la comunitat.⁸ Cal tenir-ho en compte perquè el botiguer havia d'assumir que una part del seu actiu s'acabaria *pansint*: de *bo*, el dèbit podia convertir-se en *mitjà* i, en alguns casos, en *perdut*. Des d'un extrem a l'altre passava un període incert, difícil de determinar, molt lligat a circumstàncies personals del deutor.

Una altra part del crèdit actiu de la botiga s'acumulava en vals signats. El val era la forma més corrent de crèdit, especialment entre els mateixos botiguers i comerciants, que pagaven les mercaderies a crèdit i a un interès que oscil·lava entorn del 3% i el 8% anual, i a terminis de dos, tres, cinc o més anys.⁹

La taula 2 presenta una imatge sintètica de les oscil·lacions en la qualitat del crèdit a partir del percentatge de cada una de les diferents categories del deute sobre el volum global d'aquest (A), i sobre el nombre total de dèbits (B), a cada període.

8. Sobre aquests aspectes vegeu: M. ROCHA, «Crédito privado em Lisboa numa perspectiva comparada (séculos xvii-xx)», *Análise Social* 145, 1988, 91-115.

9. Aquests interessos eren més elevats que els que es carregaven en el préstec a censal, oficialment establert al 4% anual, i que, d'altra banda, també era molt corrent entre aquest sector mercantil.

TAULA 2

Classificació dels dèbits (segons la qualitat) a les botigues de teixits de Barcelona (1700-1810)

	1700-1740				1741-1780				1781-1810			
	A		B		A		B		A		B	
bo	47.605	80%	1.446	91%	112.051	71%	2.795	84%	89.141	44%	1.672	80%
mitjà	6.546	11%	2	1%	15.782	10%	66	2%	20.259	10%	42	2%
perdut	3.571	6%	53	3%	18.939	12%	333	10%	26.338	13%	251	12%
val	1.784	3%	82	5%	11.046	7%	134	4%	66.856	33%	125	6%
Total	59.506	100%	1.583	100%	157.818	100%	3.328	100%	202.594	100%	2.090	100%

A: volum global del crèdit actiu

B: nombre de dèbits a les botigues

Nombre d'inventaris de botigues de teixits:

1700-1740: 10.

1741-1780: 10.

1781-1810: 10.

Font: Documentació AHPB. (Vegeu apèndix 1.)

Segons les dades de les columnes A, el volum de crèdit considerat *bo*, es va fent més escàs al llarg del segle mentre va augmentant el volum de deute considerat *perdut*, mentre que va créixer molt el volum de crèdit formalitzat a interès, especialment a partir de la segona meitat del segle XVIII. En canvi, si ara ens fixem en les dades de les columnes B, que corresponen als percentatges sobre el nombre de persones o companyies comercials deutores d'aquests establiments, el percentatge de dèbits considerats *bons* oscil·len menys que els relatius al volum, mentre que també és important l'augment dels clients que finalment no pagaven el deute. Al llarg del segle, doncs, augmenta gradualment, en xifres absolutes i en termes relatius, el volum de deute considerat *insecur*; al mateix temps que tendeix a escripturar-se en forma de *val* un volum cada cop més gran de crèdit, mentre que el nombre de deutors que el signaven es manté pràcticament igual.

1.2. ELS CLIENTS DE LES BOTIGUES DE TEIXITS DE BARCELONA

Els botiguers tenien especial cura a identificar clarament els deutors en els llibres de comptes amb el nom, cognom, procedència i en alguns casos la professió. Quan es tractava de parroquians prou coneguts a l'establiment, aleshores amb el nom i la xifra del dèbit n'hi havia prou. Evidentment, el fet d'apuntar l'ofici pot indicar menys coneixement del client, però també la necessitat

de distingir-lo d'altres d'igual nom i una dada significativa per ubicar socialment el deutor. Aquesta informació és molt útil per estudiar la composició social de la clientela i els canvis en el radi comercial d'aquests negocis. Sabem l'ofici de més del 50% dels deutors de les botigues de teixits de la mostra, i amb ells ha estat elaborada la taula 3.

TAULA 3
Professió dels clients deutors de les botigues de teixits de Barcelona
(1700-1810)

	1705-1740		1741-1780		1781-1810	
	nombre	%	nombre	%	nombre	%
Botiguers de teles	91	6%	99	13%	287	15%
Comerciants i negociants	71	5%	62	8%	156	9%
Patrons i mariners	4	0,50%	2	0,50%	47	2%
Eclesiàstics i religiosos	189	14%	19	2%	7	0,50%
Membres de professions liberals	92	6%	33	5%	90	4%
Menestrals	198	14%	112	15%	351	18%
Militars	97	7%	6	0,50%	136	6%
Nobles	24	2%	4	0,50%	9	0,50%
Pagesos	178	13%	30	4%	8	0,50%
Servei domèstic	21	2%	7	0,50%		
Traginers	6	0,50%	11	2%	7	0,50%
Clients dels quals sabem l'ofici	971	70%	378	51%	1.105	56%
Clients dels quals desconeixem l'ofici	424	30%	358	49%	875	44%
Clients deutors	1.395	100%	736	100%	1.980	100%

Nombre d'inventaris de botigues de teixits:

1700-1740: 10.

1741-1780: 10.

1781-1810: 10.

Font: Documentació AHPB. (Vegeu apèndix 1.)

Un dels aspectes de la taula que crida més l'atenció és la forta presència dels grups dedicats a activitats mercantils i la menestralia. En efecte, l'ampliació del crèdit al consum va beneficiar les classes mitjanes i treballadores urbanes, que van gaudir de més flexibilitat per pagar articles que no eren de primera necessitat.¹⁰ D'altra part, el detallista podia oferir una àmplia oferta tèxtil a crèdit

10. En un treball anterior vaig analitzar les pautes i oscil·lacions del consum de tèxtils a partir d'una mostra de centenars d'inventaris de diverses localitats catalanes durant el segle XVIII. Les conclusions apuntaven un augment del consum de peces de roba destinades a indumentària personal així com també d'articles complementaris, com per exemple mocadors, cortines, tovallons,

perquè també pagava els seus proveïdors a crèdit. Aquest engranatge va fer possible que s'anés teixint una xarxa extensa de relacions comercials que des dels botiguers de la capital arribava als consumidors de comarques apartades per intermediació dels botiguers de poblacions mitjanes. Aquesta funció redistribuïdora de les botigues barcelonines es manifesta clarament a la taula 4.

TAULA 4

Valor mitjà del debit per client segons la professió a les botigues de teixits de Barcelona (1700-1810) (en lliures catalanes)

	1705-1740		1741-1780		1781-1810	
	mitjana	mediana	mitjana	mediana	mitjana	mediana
Botiguers de teles	73	43	174	56	380	86
Comerciants-negociants	87	26	121	45	176	57
Mariners	8	5	47	21	248	211
Eclesiàstics i religiosos	18	5	17	8	14	11
Membres de professions liberals	14	8	29	12	27	13
Menestrals	18	5	35	14	52	21
Militars	6	3	11	15	41	4
Nobles	171	112	70	66	77	46
Pagesos	9	3	7	2	11	8
Servei domèstic	11	16			18	3
Traginers	8	6	21	5	40	28
Clients dels quals desconeixem						
l'ofici	28	10	39	9	79	20
Dèbit mitjà per client (totalitat)	38	7	48	14	97	21
Nombre d'inventaris de botigues:						
1700-1740: 10.						
1741-1780: 10.						
1781-1810: 10.						

Font: Documentació AHPB. (Vegeu apèndix 1.)

La taula 4 mostra com el deute mitjà va augmentar a les botigues al llarg dels tres períodes, tant si observem les dades corresponents a tots els deutors, com les que fan referència als grups dedicats a activitats mercantils (botiguers de teles, comerciants, negociants, patrons d'embarcacions i traginers). Aquests grups tripliquen amb escreix el valor mitjà del crèdit rebut al llarg del període

tapetes, cobertes,... tots ells portadors d'un missatge social que expressava estatus i poder adquisitiu, precisament entre els mateixos grups urbans que ara observem que tenien major propensió a comprar a crèdit. L. TORRA, «Pautas de consumo textil en la Cataluña del siglo XVIII. Una visión a partir de los inventarios post-mortem» a J. TORRAS i B. YUN, dirs., *Consumo, condiciones de vida y comercialización. Cataluña y Castilla, siglos XVII-XIX*, Valladolid, 1999, 89-105.

estudiat (de 176 lliures de mitjana del primer període passa a 363 el segon, i 844 lliures el tercer). Sembla, per tant, que aquests negocis van anar creixent i adquirint capacitat per finançar més volum de crèdit comercial, la qual cosa els permetia convertir-se, al seu torn, en distribuïdors de teixits a altres comerços de Barcelona, a botigues situades a les capitals de comarca i als principals nuclis urbans del país. Altrament, també van guanyar mercat oferint al parroquià més disponibilitat de crèdit a curt i a mitjà termini. Però, qui formava el gruix de parroquians que eren consumidors i no distribuïdors dels teixits comprats a crèdit a les botigues barcelonines? Les dades suggereixen que no van ser principalment els sectors socials benestants, com els nobles i els membres de les professions liberals que accentuen la seva presència a les botigues, sinó més aviat les classes urbanes que englobem sota el terme «menestralia», les que més van augmentar en termes de nombre i de valor mitjà del deute al llarg del segle. L'augment en proporció dels clients dels quals es desconeix l'ofici imposa, però, prudència a l'hora d'avançar conclusions en aquest sentit. Una altra qüestió important és que no sabem fins a quin punt l'increment del deute és resultat de l'augment dels preus dels tèxtils, o bé fruit de l'ampliació de la capacitat d'endeutament del consumidor. L'anàlisi de l'evolució dels preus és difícil i encara ho és més mesurar l'evolució dels ingressos d'aquests sectors de població per tal d'estudiar-ne la capacitat adquisitiva. He intentat fer una aproximació de les oscil·lacions dels preus dels tèxtils a partir de la mateixa font, malgrat la dificultat que planteja la poca homogeneïtat dels estocs de les botigues en temes de varietat de gèneres, qualitats, peces, textures, colors. Això no obstant, les dades de la taula 5 permeten plantejar una hipòtesi. He seleccionat gèneres de llana amb característiques idèntiques: qualitat, amplada de la peça, color,... i més àmplia presència en tots els inventaris analitzats i he establert el seu preu mitjà en un període ampli de forma que representi, aproximadament, els valors dels teixits als quals corresponien els dèbits.

TAULA 5

Valor mitjà dels preus d'alguns teixits de llana a les botigues de Barcelona
Segle XVIII (sous/cana)

	<i>Fins 1750</i> <i>Sous / cana</i>	<i>A partir de 1751</i> <i>sous / cana</i>	<i>% increment</i>
Estamena 16	14	15	7,14%
Baieta 14	21	24	14,28%
Sarja	20	23	15%
Duranta	24	28	16,66%
Drap 24	56	66	17,85%
Xamellot	28	33	17,85%
Drap 16	36	43	19,44%
Baieta 18	22	29	31,81%

* Preu mitjà de cada teixit calculat sobre la base de 30 botigues de Barcelona.

Aquests preus corresponen a la taxació que el notari va fer en el seu moment. Aquestes dades mostren que l'increment dels preus és inferior a l'increment del debit mitjà, per tant, podem conjecturar que el creixement del primer no va ser merament reflex del segon, sinó que respon a un increment de la demanda especialment entre les classes mitjanes urbanes.

1.3. ELS MERCATS DE LES BOTIGUES DE TEIXITS DE BARCELONA

Si passem ara a examinar la localització del deute i els deutors (taula 6), observem que el volum del deute dels clients de Barcelona va disminuir al llarg del temps en relació amb el de la resta de Catalunya. Això correspon a un procés més general d'integració del mercat català, en el qual Barcelona tenia un paper director indiscutible.¹¹

TAULA 6
Evolució i distribució del volum global del deute dels clients de les botigues de teixits de Barcelona 1700-1810 (en %)

	1700-1740		1741-1780		1781-1810	
	A	B	A	B	A	B
Barcelona	57,90%	91,30%	42,10%	68,20%	37,20%	40,30%
resta de Catalunya	12,10%	6,30%	39,30%	24,70%	50,30%	43,30%
resta d'Espanya	29,60%	2,40%	17,10%	7,10%	6,30%	16,40%
resta d'Europa	0,40%		1,30%		1,40%	
colònies americanes			0,20%		4,80%	

A: % sobre el valor global del deute

B: % sobre el nombre de deutors

Observem a la taula com disminueix, en termes relatius, el volum del deute corresponent a la resta d'Espanya mentre que hi augmenta, en canvi, el nombre de deutors, reflex de l'existència d'unes xarxes comercials que vinculaven amb Catalunya petits establiments comercials a diferents punts de la monarquia hispànica.¹² La taula 6 mostra també un canvi funcional dels establiments pels contactes amb el mercat europeu i colonial. Desglossarem i ampliarem aquesta informació en els següents apartats amb l'ajuda de gràfics i mapes.

11. Vegeu J. FONTANA, *Història de Catalunya* dirigida per Pierre Vilar, vol. V, *La fi de l'Antic Règim i la industrialització 1787-1868*, Barcelona, 1988, 57-91.

12. Vegeu A. MUSER, «Els transports per terra entre Catalunya i la resta de regions espanyoles al segle XVIII», *Recerques* 31, 1995, 73-92. N. SALES, «Ramblers, traguiners i mules (s. XVII-XX)», *Recerques* 13, 1983, 65-81.

1.3.1. El mercat català

Durant el primer període (1700-1740), les vendes de les botigues de teles es limitaven pràcticament a clients de les poblacions de les comarques barcelonines. De les altres, només hi havia clients als nuclis urbans i comercials més importants com per exemple a Girona, Figueres, la Bisbal i Olot, a les comarques gironines; a Tarragona, Reus i Tortosa, a les tarragonines, i a Cervera i Tàrraga, entre altres localitats de les comarques de Lleida. Durant aquest primer període, les vendes fora de Barcelona corresponien a una demanda d'articles de cert luxe, la majoria dels clients eren pagesos, segurament benestants, o professionals com notaris, doctors en lleis i comerciants, apotecaris, candelers... que feien compres de cert valor a les botigues i les pagaven a crèdit, encara que fos de forma esporàdica i per ocasions excepcionals,¹³ o bé eren botiguers i negociants que adquirien partides de diferents articles per a la revenda.

Entre 1741 i 1780, observem moltes més poblacions amb clients que compraven a les botigues barcelonines. L'augment és més important a les poblacions de la corona de Barcelona però també és notable arreu del Principat. El volum, en termes relatius, d'aquestes vendes augmenta a les comarques de Barcelona respecte del període anterior (del 6,4% passa al 19,5%), a les de Girona (del 1,3% passa al 6,4%), a les de Tarragona (del 2,1% al 7,6%) i a les de Lleida (del 2,3% passa al 5,8%). Un aspecte a assenyalar és la coincidència dels deutors d'aquestes botigues barcelonines (1741-1780), amb el mapa de les botigues de teixits a Catalunya elaborat per Pierre Vilar arran de la informació de l'enquesta feta l'any 1778 en ocasió de les revisions fiscals concernents a la substitució de la bolla, comentat més amunt.¹⁴ Aquesta coincidència amb el mapa dels deutors fa pensar que molts dels clients de qui no es coneix la professió eren també comerciants, fet que reforçaria la hipòtesi de l'establiment d'importants corrents comercials d'àmbit intraregional, especialment a partir de la segona meitat del set-cents.

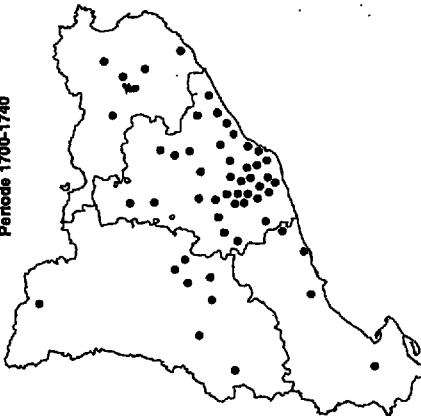
L'increment de clients procedents de diferents poblacions és realment significatiu en l'últim període analitzat (1781-1810). Les dades dibuixen una veritable constel·lació de relacions comercials de les ciutats i localitats del litoral i de l'interior del país amb Barcelona, essent el volum de vendes sensiblement més alt arreu (mapes i gràfics 1). El volum del deute dels clients catalans de fora de Barcelona s'incrementa a expenses dels clients de la capital, per tant, s'està produint en aquests anys un important procés de diversificació del mercat català i increment del consum tèxtil impulsat pels sectors més amunt al·ludits. (taules 3 i 4).

13. Durant l'etapa de consulta i buidatge de la documentació notarial a Barcelona i a les altres localitats estudiades, he trobat moltes èpoques relacionades amb compres de teixits per confeccionar peces de roba per a l'aixovar de núvia. Les èpoques detallen el nom del botiguer i el del comprador així com el seu ofici i la procedència, el tipus de roba, la quantitat i el preu que s'ha pagat i com s'ha pagat. Aquesta documentació revela clarament com aquests gèneres es pagaven a terminis de diversos anys.

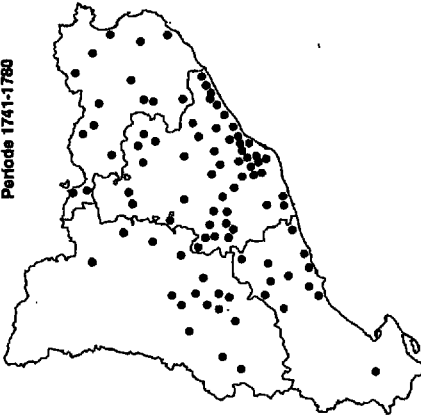
14. P. VILAR, *Catalunya*,... vol. IV, 399.

MAPES 1
 Distribució dels deutors i volum del crèdit de les botigues de Barcelona
 en el mercat català (1700-1810)

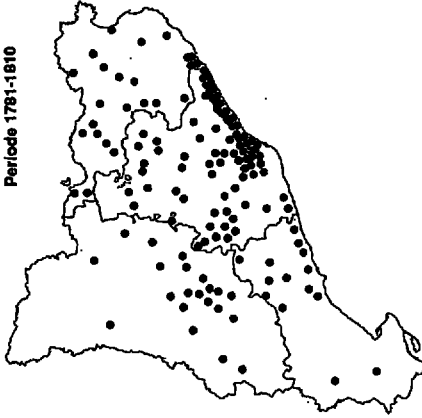
Període 1700-1740

Període 1741-1780

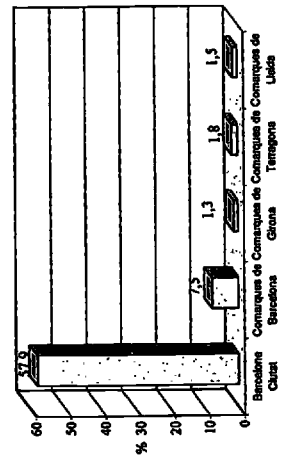

Període 1781-1810

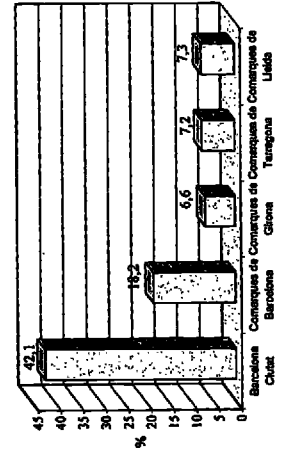

Escala 1: 3.250.000

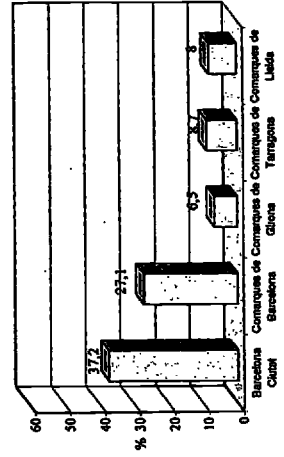
1700 - 1740

1741 - 1780

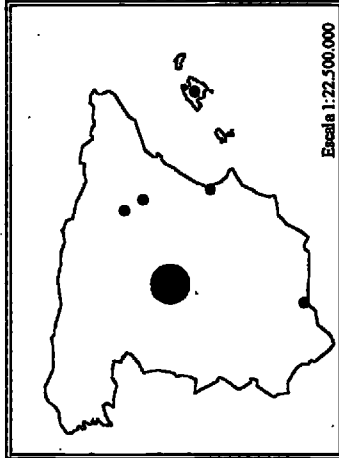

1781 - 1810

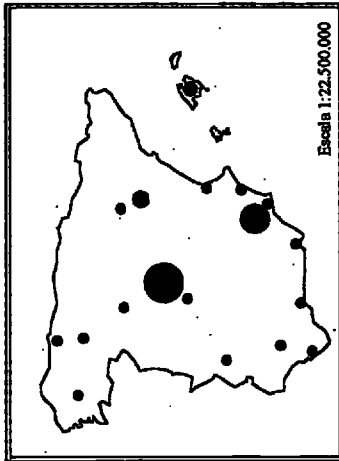

MAPES 2.
 Distribució geogràfica dels deutors de les botigues de Barcelona segons el valor del deute en % (1700-1810)

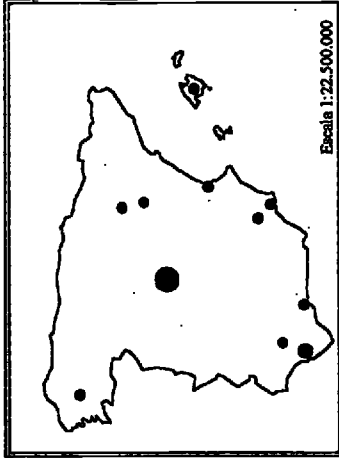
Període 1700-1740

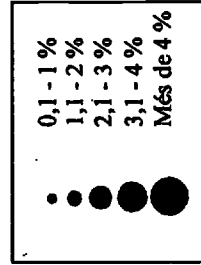
Període 1741-1780

Període 1781-1810

<u>PERÍODE</u>	RESTA D'ESPANYA
1700 - 1740	29,6 %
1741 - 1780	17,1 %
1781 - 1810	6,3 %

1.3.2. El mercat peninsular, europeu i colonial

La intensificació dels intercanvis entre Catalunya i diferents punts de la monarquia hispànica té les seves arrels en un procés de transformació econòmica del Principat caracteritzat per l'elaboració de productes destinats a la comercialització llunyana, la prospecció de nous mercats i una important mobilització de recursos humans i de capital circulant.¹⁵ Situació que va donar lloc a una organització comercial autòctona que vehiculava els intercanvis a través d'una «diàspora» mercantil encarnada en traginers i negociants originaris sovint de localitats que s'especialitzaven en aquesta funció, i la implantació de botigues estables especialitzades en productes manufacturats catalans en diferents regions. Els llibres de comptes d'aquests botiguers barcelonins són un bon testimoni de la particular articulació de l'economia catalana en el mercat peninsular al llarg del segle XVIII.¹⁶

El full de mapes 2 mostra la progressiva diversificació del mercat de les botigues barcelonines a fora de Catalunya i a la resta d'Espanya. Entre 1700 i 1740, les vendes a Espanya (29,6% del total) eren les clàssiques del comerç català de l'època, amb un especial impacte a Madrid (28,2%), i en molt menor grau al mercat aragonès, Saragossa (0,8%) i Calataiud (0,1%), així com també a Mallorca (0,1%), València (0,3%) i Màlaga (0,2%). Al llarg del següent període (1741-1780), el mercat espanyol es diversifica malgrat perdre pes relatiu, del 29,6% passa al 17,1%. Madrid segueix sent el mercat principal (5,8%) juntament amb altres ciutats castellanes com León (0,1%), Toledo (0,5%) i Valladolid (1%). També creix el mercat aragonès respecte al període anterior (del 0,9% a l'1,6%). Però sobretot cal subratllar l'inici d'un tràfic terrestre de mercaderies en la vessant nord espanyola d'obertura a l'Atlàntic i al mercat colonial, a Galícia, especialment a La Corunya (1%), i a Astúries (0,1%), així com també una creixent importància del mercat murcià (Cartagena i Múrcia 3,4%) i andalús (Sevilla, Cadis i Màlaga 3,2%) com a centres redistribuïdors de manufacturats catalans al mercat colonial.¹⁷ Un altre aspecte important són les relacions d'aquestes botigues amb les principals ciutats costaneres de la mediterrània que suggereixen la vivacitat del comerç de cabotatge i el protagonisme d'aquestes ciutats com a nuclis redistribuïdors a zones de l'interior de l'Estat.

Durant l'últim període, que correspon als anys 1781-1820, Madrid (2,1%), Sevilla, Cadis i Màlaga (2,8%) segueixen sent els nuclis comercials espanyols fora

15. Vegeu P. VILAR, «La Catalunya industrial: una arrencada i un destí», *Recerques* 3, 1974, 7-22.

16. Vegeu els diferents articles recopilats a les Actes del Congrès: *Els catalans a Espanya, 1760-1914*, celebrat a Barcelona els dies 21 i 22 de novembre de 1996. També A. GONZÁLEZ ENCISO, «Especialización y competencia regionales: la expansión del negocio catalán en Castilla a fines del siglo XVIII», *Pedralbes* 5, 1985, 31-57. E. LLUCH, «Ser estranger sense ser-ne», a *La Catalunya vençuda del segle XVIII. Foscors i clarors de la Il·lustració*, 93-119. A. MUSET, *Catalunya i el mercat espanyol al segle XVIII: Els traginers i els negociants de Calaf i Copons*, Barcelona, 1997.

17. Vegeu L. ALONSO, *Comercio colonial y crisis del Antiguo Régimen en Galicia (1778-1818)*, La Coruña, 1986. A. GARCÍA-BAQUERO, *Cádiz y el Atlántico (1717-1778). El comercio colonial español bajo el monopolio gaditano*, Cádiz, 1988.

de Catalunya que tenen més relació amb les botigues barcelonines. Per sota queden altres ciutats com Múrcia i Cartagena (0,5%), València (0,4%), Saragossa (0,3%) i La Corunya (0,2%). Cal destacar la continuïtat de les relacions amb les mateixes places comercials europees (1,2%) així com la presència esporàdica de comerciants maltesos (0,2%).¹⁸ El que mapa i xifres mostren en combinació és, al costat de la continuada i reforçada importància del mercat català, les creixents relacions comercials amb el mercat colonial, especialment a l'Havana (1,1%), Veracruz (1,2%), Buenos Aires (2,2%), Cartagena d'Índies (0,1%) i Santo Domingo (0,2%).

En resum, la lectura conjunta dels mapes mostra una progressiva ampliació del mercat català de les botigues barcelonines durant el segle XVIII i els primers anys del segle XIX i de pèrdua de pes relatiu de les vendes al mercat peninsular. Això no vol pas dir, naturalment, que el mercat peninsular fos cada cop menys important per als manufacturats catalans. Al meu entendre, es produeix una redistribució vinculada al desenvolupament que propicia l'eclosió de nuclis mercantils de segon ordre que són satèl·lits comercials de la capital i funcionen com a centres productors i redistribuidors de manufacturats. En aquest sentit, les botigues de teixits de ciutats localitzades en les vies de comunicacions terrestres del Principat cap a l'interior peninsular, com per exemple Igualada, o situades en zones frontereres, en un punt estratègic per les comunicacions amb Europa, com era Figueres, o ciutats eminentment industrials i comercials abocades al mediterrani com Mataró, són exemples de nusos d'una xarxa de relacions que unia Barcelona amb diferents ciutats espanyoles. És en aquest context que es produeix el relleu dels botiguers barcelonins amb relació als intercanvis amb el mercat espanyol protagonitzat per les botigues de teixits de localitats secundàries que, en alguns casos, tenien una envergadura similar a alguns establiments de la capital.

L'altre procés que esmentàvem més amunt ve donat pels contactes comercials amb diverses àrees de l'Atlàntic i el mercat colonial.¹⁹ Aquesta creixent activitat mercantil s'ha de situar en un procés previ d'acumulació de capital comercial i una reorganització constant del sector, mitjançant la qual els botiguers de teles buscaven noves fonts de guanys i diversificació de riscos.

1.4. ELS PROVEÏDORS DE LES BOTIGUES DE TEIXITS DE BARCELONA

Fins aquí he presentant alguns aspectes relacionats amb el crèdit actiu de les botigues. La informació disponible sobre el passiu és molt més pobra, però,

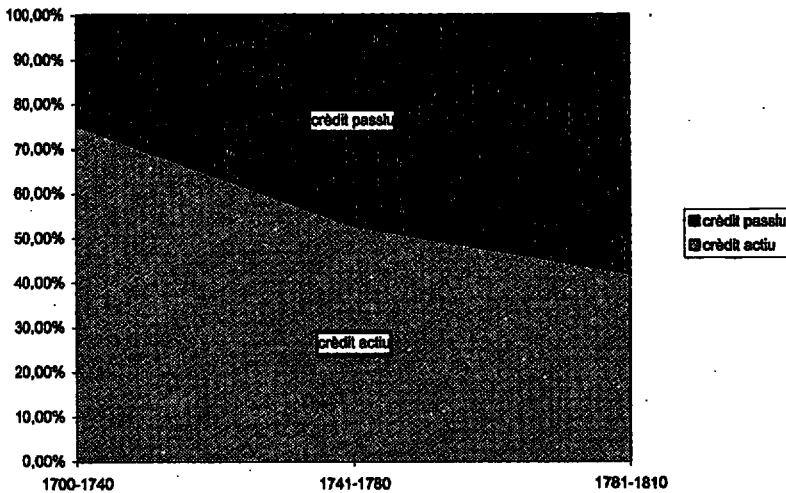
18. Un exemple del desplegament i funcionament de diàspores mercantils protagonitzada per estrangers és la dels maltesos, especialment en la zona del llevant peninsular. Vegeu C. VASALLO, *Corsairing to commerce. Maltese merchants in xviii Century Spain*, Malta, 1997.

19. Sobre l'orientació americana del comerç barceloní vegeu C. MARTÍNEZ SHAW, *Cataluña en la carrera de Indias 1680-1756*, Barcelona, 1981 (especialment cap. 2), i «La Cataluña del siglo XVIII bajo el signo de la expansión» a R. Fernández, *España en el siglo xviii. Homenaje a Pierre Vilar*, 1985, 55-131. J. M.ª DELGADO, «Política ilustrada, industria española y mercado americano, 1720-1820», *Pedralbes* 3, 1983, 253-263.

de totes maneres, permet establir una interessant comparació entre el crèdit actiu i el passiu d'algunes de les botigues i la seva evolució. A partir dels resultats anteriors, plantegem la hipòtesi que el crèdit actiu dels botiguers va augmentar durant el període estudiat, possiblement perquè el passiu encara s'incrementà més. És a dir, el botiguer finançava el capital circulant que tenia escampat entre molts clients perquè el crèdit que ell obtenia dels seus proveïdors encara era més important. La tendència que s'observa en el gràfic 1 respecte d'aquest punt és prou eloqüent.

GRÀFIC 1

Evolució del volum de crèdit actiu i passiu a les botigues de teles de Barcelona de la mostra (1700 i 1810) (en %)

Font: Documentació AHPB. (Vegeu apèndix 1.)

Els inventaris que proporcionen dades sobre els proveïdors permeten entrar en un altre àmbit de la recerca, encara que sigui a partir d'una base documental menys sòlida. En els mapes 3 observem l'evolució del volum de crèdit que els botiguers obtenien dels proveïdors segons la seva ubicació. Barcelona fou el nucli mercantil més important per la provisió de gèneres de les botigues i el mercat més dinàmic era el constituït entre els mateixos botiguers de teixits així com també de negociants de diferents nuclis industrials, especialment de la zona del Vallès. En efecte, el mercat barceloní es va caracteritzar per la demanda de teixits de qualitat que Terrassa i Sabadell fabricaven i les mateixes empreses comercialitzaven directament amb botiguers barcelonins.²⁰ Aquesta, però, no va

20. Vegeu J. M. BENAUL, «La comercialització dels teixits de llana en la cruïlla dels segles xviii i xix. L'exemple de la fàbrica de Terrassa "Anton i Joaquim Sagrera" 1792-1807», *Arxa* 13, 1993, 35-47.

ser l'única concentració regional, sinó que les botigues de Barcelona també es proveïen de gèneres a Torelló, Sant Hipòlit, Moià, Castellterçol, Olot i Igualada, entre altres centres industrials. En aquest sentit, la importància del mercat català va anar en augment, com podem observar en els mapes següents.

Per contra, és significativa l'escassa importància dels proveïdors espanyols.²¹ Bastant feble era el volum de compres dels botiguers barcelonins a Madrid, Saragossa, Cadis i Palma de Mallorca, precisament les ciutats espanyoles on hi ha documentades més botigues de teixits de catalans, o d'oriünds que tenien vinçles de parentiu o estrets lligams mercantils amb botiguers del Principat.²² En canvi, els deutes contrets amb proveïdors de la resta d'Europa van augmentar en volum i en varietat de localitzacions. En efecte, malgrat l'important desenvolupament industrial, Catalunya va continuar important gèneres de productors europeus.²³ La protecció aranzelària de la indústria llanera va ser poc efectiva per la mateixa insuficiència de l'oferta autòctona i la forta implantació anterior de comerciants i gèneres estrangers.²⁴ Si sumem el volum del deute dels botiguers barcelonins a la resta de Catalunya i l'Estat espanyol i el comparem amb la suma del deute amb altres punts d'Europa, observem que el predomini dels darrers fou aclaparador fins la dècada del 1780. A partir d'aquests anys, la dependència s'afebleix gràcies a la política aranzelària i el desenvolupament industrial autòcton protagonitzat, com dèiem més amunt, pels diferents centres industrials catalans.

Observem en els mapes 3 que la presència de proveïdors anglesos és constant al llarg del període, mentre que resulta evident un clar procés de diversificació dels proveïdors d'altres zones europees. Fins a mitjan segle XVIII van dominar els proveïdors de la França meridional, de ciutats i nuclis industrials principalment de la regió del Llenguadoc, així com d'altres centres comercials com Marsella, Tolosa i Montpeller. Però al llarg de la segona meitat del segle es va produir un traspàs comercial envers els nuclis industrials del centre-nord francès, dels Països Baixos i Alemanya.²⁵

21. Sobre aquest aspecte vegeu C. MARTÍNEZ SHAW, «El comercio catalán en el siglo XVIII: mercado peninsular, mercado europeo y mercado colonial», *Quaderns d'Història Econòmica de Catalunya*, 1980, 103-112.

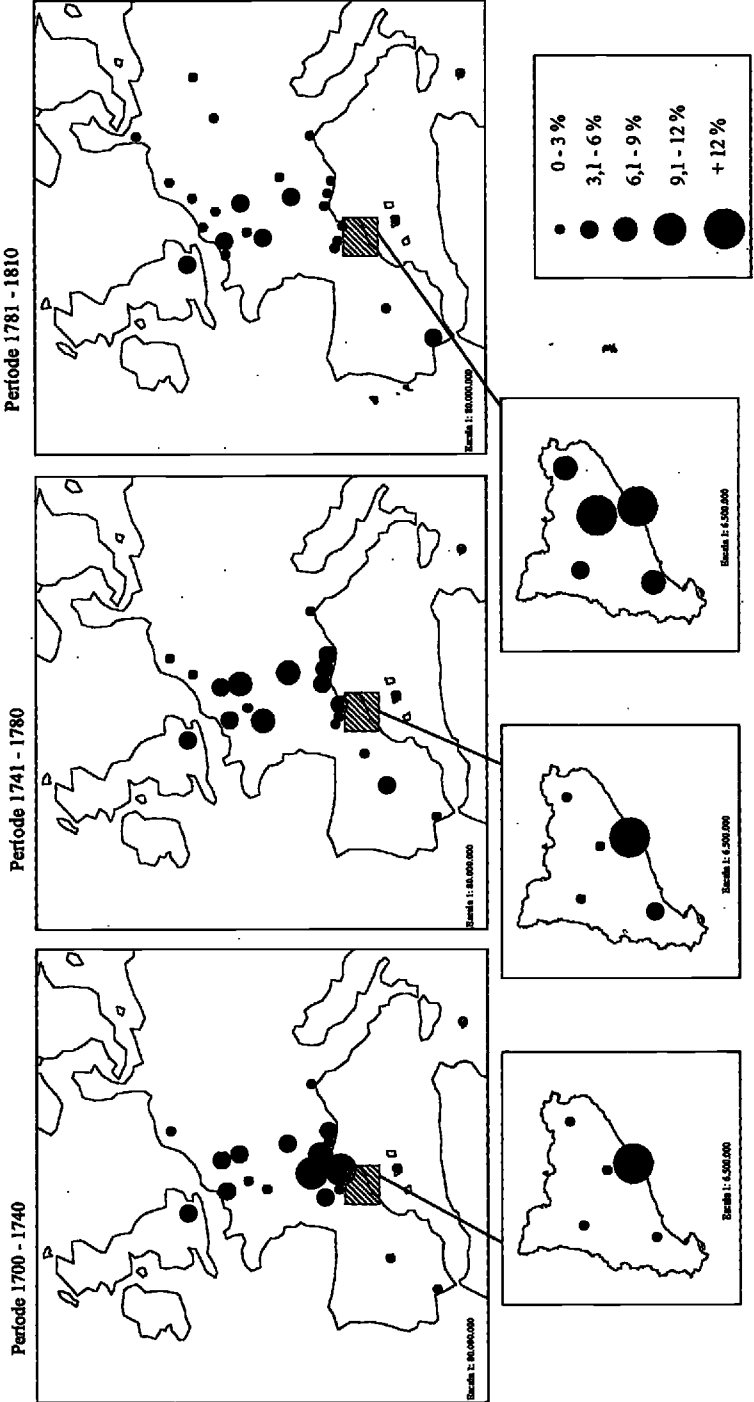
22. Vegeu alguns exemples: A. SOLÀ, «Comerciants catalans un xic especials. Anada i retorn dels catalans a «les Castilles» en el segle XIX», (especialment 56-57) i J. I. GÓMEZ ZORRAQUINO, «La expansión de las redes comerciales por Aragón durante el siglo XVIII» (especialment 256-260) dins M. T. PÉREZ PICAZO, Actes del Congrés: *Els catalans a Espanya 1760-1914*.

23. Vegeu E. FERNÁNDEZ DE PINEDO, *Centralismo, Ilustración y agonía del Antiguo Régimen (1715-1833)*, a *Historia de España* dirigida per Manuel Tuñón de Lara, vol.VII, 124 i seg. J. MORELL, «Les relacions comercials de Catalunya amb el nord d'Europa al segle XVIII», *L'Avenç* 108, 1987, 20-25. J. M. TORRAS I RUBÉ, «Els corresponsals del comerç català amb Europa al començament del segle XVIII», *Recerques* 23, 1990, 115-139. J. THOMSON, *Els orígens de la industrialització...*, 58 i seg.

24. Sobre la política aranzelària borbònica vegeu J. M. DELGADO, «Política ilustrada, industria española y mercado americano, 1720-1820», *Pedralbes* 3, 1983, 253-263. E. FERNÁNDEZ DE PINEDO, *Centralismo, Ilustración...*, 125.

25. Sobre aquests aspectes, L. TORRA, «Comercialización y consumo de tejidos en Cataluña (1650-1800)» *Revista de Historia Industrial* 11, 1997, 177-196.

MAPES 3
 Distribució dels proveïdors de les botigues de teixits de Barcelona entre 1700 i 1810
 (% sobre el volum global del crèdit passiu de les botigues)

2. Els clients de les botigues de teixits de Figueres, Igualada, Berga i Mataró

L'important creixement demogràfic a Catalunya durant el segle XVIII i l'ampliació de la demanda de béns de consum va estimular el mercat interior de gèneres tèxtils i va afavorir la proliferació i consolidació de punts de venda fixos en localitats, principalment en caps de comarca i en altres poblacions menys importants.²⁶ Els botiguers barcelonins establien xarxes comercials efectives que nodrien les botigues de les viles comarcals i aquestes, a la vegada, redistribuïen productes fins a pobles més petits o alimentaven formes de comerç menys estables.

La selecció de Figueres, Igualada, Berga i Mataró es justifica per la localització i les característiques socioeconòmiques de cada població prou diverses. En cada cas, he fet un buidatge extens de la documentació notarial entre 1650 i 1850²⁷ que ha permès localitzar un total de 33 inventaris de botiguers de teixits amb informació dels seus deutors (3 inventaris de Berga, 4 de Figueres, 10 d'Igualada i 16 de Mataró).

En primer lloc, he mirat de delimitar el perímetre comercial de cada localitat. A aquest efecte, taula 7, he dividit la informació segons la procedència dels deutors: els que vivien a la mateixa localitat (A), a la mateixa comarca (B), en comarques limítrofes (C), resta de Catalunya (D), fora de Catalunya (E).

TAULA 7

Perímetre comercial de les botigues de teixits de diverses localitats catalanes (% de dèbits sobre el global)

Períodes	Localitat	Núm. botigues	A %	B %	C %	D %	E %
1700-1740	Berga	0					
1741-1780	Berga	3	65	19	14	2	
1781-1835	Berga	0					
1693-1740	Figueres	1	43	54	2	1	
1741-1780	Figueres	3	29	60	1	8	2
1781-1835	Figueres	0					
1700-1740	Igualada	3	48	28	14	10	
1741-1780	Igualada	4	52	30	7	3	8
1781-1835	Igualada	3	25	31	9	12	23
1659-1740	Mataró	3	26	19	26	14	15
1741-1780	Mataró	4	22	21	23	16	18
1781-1835	Mataró	9	21	23	15	25	16

A: la mateixa localitat; B: la mateixa comarca; C: en comarques limítrofes; D: resta de Catalunya; E: fora de Catalunya.

Font: vegeu apèndix 2.

26. P. VILAR, *Catalunya ...*, vol. III, *Les transformacions agràries del segle XVIII català*, Barcelona, 1966, 141-181.

27. A Figueres, he arribat pràcticament al buidatge del 100% de la documentació disponible. A les altres localitats, aquest percentatge oscil·la entre el 70 i el 80% de la documentació. Cal dir que a la majoria d'inventaris de botiguers de teixits d'aquestes poblacions no consta la totalitat

Les dades de la Taula 7 reflecteixen la distribució de la clientela d'aquests negocis segons el percentatge del volum de crèdit que correspon a cada zona. El deute més important quedava localitzat entre els parroquians de la mateixa localitat i els que vivien en nuclis propers (A i B). Naturalment, eren menys els que arribaven de punts més allunyats (C), però és significatiu l'important volum de deute disseminat arreu de Catalunya (D) i també fora del país (E), principalment a les localitats de Mataró, Igualada i Figueres, fet que reforça el que més amunt apuntàvem. El volum dels estocs de les botigues era considerable i presumiblement no corresponia a la demanda interna de la localitat i dels pobles veïns,²⁸ sinó que en el cas d'Igualada bona part es dirigia a altres zones de la Catalunya interior, i en el de Mataró, al mercat peninsular i colonial a través de Cadis.²⁹ Situació que observem en els mapes 4, elaborats a partir de 4 exemples concrets: els deutors de la botiga de teixits de Joan Pau Gassiot (1659) i de Francesc Soley, botiguer i conegut comerciant de Mataró (1765), i les de Miquel Aloy (1693) i Jaume Salvat (1774) botiguers de teixits de Figueres. En aquests mapes s'han senyalat amb punts totes les localitats en les quals almenys havia algun deutor, (en el cas dels que corresponien a nuclis allunyats, la representació queda fixada en el mapa en la part exterior dels límits comarcals). Aquestes seqüències reflecteixen conjuntures ben diferents: mentre a finals del segle XVII aquestes botigues depenien del parroquià que vivia a prop, al cap d'un segle els millors mercats es trobaven en zones més llunyanes. De fet, doncs, la botiga comarcal havia intensificat la seva funció tradicional i n'havia afegit una de nova, com a centre de distribució regional i redistribució a llarga distància, al mercat peninsular en el cas d'Igualada i Figueres, i al colonial en el de Mataró.

Pel que fa als proveïdors, com ja hem dit més amunt, són molt pocs els inventaris de les botigues comarcals que els indiquen. De les 33 botigues de la mostra, només en 3 ocasions tenim aquesta informació però són suficients per fer el petit exercici comparatiu d'observar si tenien els mateixos proveïdors que algunes botigues de Barcelona en activitat en els mateixos anys, o pel contrari, les dades són molt discordants. En aquest sentit, la Taula 8 compara les dades de la botiga de teles de Pere Draper (1780) de Figueres, les de Jaume Blanch (1784) i Josep Abench (1791) de Mataró, juntament amb les de tres botiguers de Barcelona, Francisco Via (1776), Esteve Serra (1784) i Anton Comaduran (1787), inventaris fets aproximadament en les mateixes dates. La finalitat és observar i comparar el volum de les compres de cada botiga i la procedència dels seus proveïdors.

de la informació dels llibres de comptes de les botigues, sinó només la xifra total del crèdit actiu i passiu.

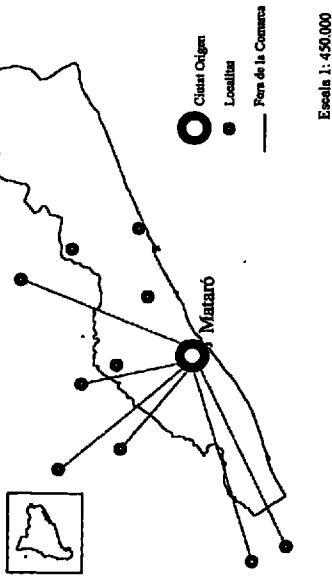
28. Situació que apuntàvem a L. TORRA, «Comercialización y consumo...», 190 i 191.

29. Sobre aquesta conjuntura vegeu C. MARTÍNEZ SHAW, *La Cataluña del siglo XVIII...*, 88 i seg., i «El comercio catalán en el siglo XVIII: mercado peninsular, mercado europeo y mercado colonial», *Quaderns d'Història de Catalunya* 21, 1980, 103-112.

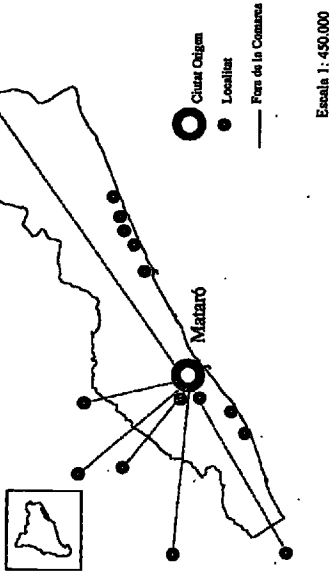
MAPES 4

Distribució dels clients de quatre botigues de Mataró i Figueres.
J. P. Gassiot (1659), F. Soley (1765), M. Aloy (1693) i J. Salvat (1774)

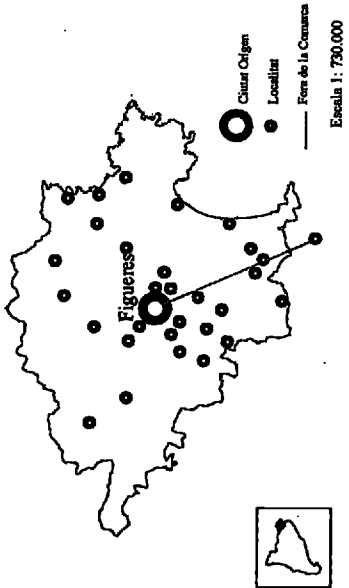
1659. Joan Pere Gassiot. Mataró

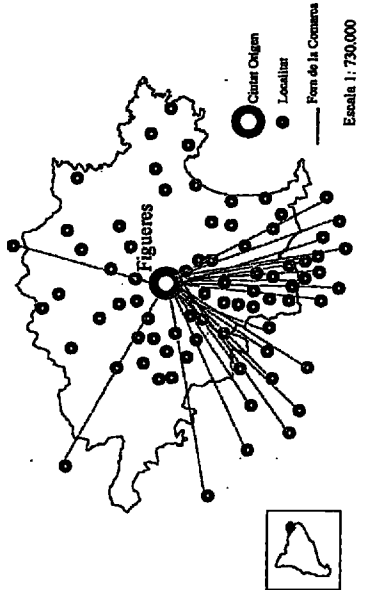
1765. Francesc Soley. Mataró

1693. Miquel Aloy. Figueres

1774. Jaume Salvat. Figueres

TAULA 8
 Procedència dels proveïdors d'algunes botigues de teles comarcals
 i barcelonines (% sobre el valor global de les compres a crèdit
 d'aquestes botigues)

		<i>Barcelona</i>		<i>Resta de Catalunya</i>		<i>Europa (França)</i>	
		<i>lliures</i>	<i>%</i>	<i>lliures</i>	<i>%</i>	<i>lliures</i>	<i>%</i>
Figueres	Pere Draper (1780)	2.818	15,30%	849	4,60%	14.760	82,10%
Barcelona	Francisco Via (1776)	19.810	92,10%	1.688	7,90%		
Barcelona	Esteve Serra (1784)	12.817	81,50%	159	1%	2.739	17,50%
Barcelona	Anton Comaduran (1787)	26.573	93,40%	1.344	4,70%	516	1,90%
Mataró	Jaume Blanch (1784)	3.030	100%				
Mataró	Josep Abench (1791)	4.720	21,50%	13.999	63,70%	3.242	14,80%

Font: vegeu apèndix 1 i 2.

Completa aquest informació la taula 9 que mostra els proveïdors que coincidien més vegades a les botigues comarcals i a les barcelonines.

TAULA 9
 Principals proveïdors que més vegades coincideixen a les botigues
 comarcals i barcelonines en una mateixa etapa

<i>Proveïdors de França</i>		<i>Proveïdors de Catalunya</i>	
Bezard i Sargelet (Montpeller)	F. Via (Barcelona) E. Serra (Barcelona) P. Draper (Figueres)	M. Amat Mornau, cia. (Barcelona)	E. Serra (Barcelona) P. Draper (Figueres) J. Abench (Mataró)
Charlet, fils cie. (Lyon)	F. Via (Barcelona) A. Comaduran (Barcelona)	C. Gironella (Barcelona) P. Draper (Figueres)	E. Serra (Barcelona) P. Draper (Figueres) J. Abench (Mataró) J. Blanch (Mataró)
Farel et Puigsech cie. (Montpeller)	F. Via (Barcelona) P. Draper (Figueres)	B. Modolell (Barcelona)	F. Via (Barcelona) A. Comaduran (Barcelona)
Pomier frères (Montpeller)	E. Serra (Barcelona) P. Draper (Figueres)		E. Serra (Barcelona) P. Draper (Figueres) J. Abench (Mataró) J. Blanch (Mataró)
Salvan frères (Béziers)	E. Serra (Barcelona) P. Draper (Figueres)	Oller i Ros cia. (Barcelona)	F. Via (Barcelona) E. Serra (Barcelona) P. Draper (Figueres) J. Abench (Mataró)

Si comparem les dades d'aquestes últimes taules (8 i 9), els resultats no són gaire discordants. D'una part, 5 de les 6 botigues tenien en el passiu proveïdors francesos, situació que pot ser per una casualitat o bé mostra una situació merament conjuntural. L'altre aspecte a destacar és que la majoria d'aquestes botigues coincideixen amb el mateixos proveïdors quan es tracta de firmes comercials catalanes, en canvi, quan són proveïdors francesos només la botiga de Pere Draper de Figueres coincideix amb els botiguers barcelonins. Fet que demostra que tant la de Draper com les de Comaduran, Via i Serra, tenien les seves pròpies xarxes comercials, en canvi les de Mataró depenien absolutament dels proveïdors barcelonins. Aquest és un exemple concret dels diferents graons de les xarxes mercantils que intentem descriure.

Consideracions finals

L'esquema que fins ara hem anat proposant intenta detectar les transformacions de la botiga de teixits a Catalunya a partir de l'anàlisi de l'important increment de les transaccions comercials a crèdit al llarg del segle XVIII. Hem pogut observar com les vendes a crèdit al parroquià, en el mateix taulell de la botiga o a través de transaccions amb zones llunyanes es van ampliar i devien afavorir l'expansió del mercat tèxtil a Catalunya. El dèbit mitjà va augmentar al llarg del període estudiat, presumiblement per l'augment del consum i no solament per l'increment dels preus dels teixits. Paral·lelament, al llarg d'aquest període va augmentar el pes del crèdit en l'actiu del comerciant, tant si observem el botiguer barceloní com el de les altres localitats. El botiguer invertia en capital circulant i eixamplava el seu cercle comercial al mateix temps que afavoria l'arrelament de nous establiments en altres localitats i s'anaven formant nusos d'una xarxa comercial per la qual fluïen mercaderies i capitals. Els botiguers de Barcelona movien els fils de la xarxa atorgant crèdit i moltes vegades invertint directament com a associats en els comerços comarcals. Aquests últims eren peces importants d'aquesta activitat mercantil perquè arribaven al consumidor de petits nuclis rurals mal comunicats, al mateix temps que reprenien la mateixa funció redistribuïdora vers zones més llunyanes. La compra i venda a crèdit va ser l'instrument que va permetre teixir aquesta malla comercial que aprofundia la capacitat de consum del mercat interior.

Aquest estudi ha intentat mostrar les línies generals d'una recerca de més ampli abast. Han quedat al marge els grans protagonistes que amb el seu traç diari són al darrere de les xifres, taules i mapes que s'han presentat. La singularitat de cada negoci podria donar lloc a interessants estudis monogràfics, però l'horitzó d'aquest treball s'ha limitat a mostrar elements molt generals per a l'anàlisi dels mecanismes del crèdit al consum i comercial a partir d'una informació privilegiada, la dels inventaris *post mortem* d'aquests «petits» comerciants de la Catalunya del set-cents.

APÈNDIX 1

Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB).

Període 1700-1740: AHPB. Notaris: F. Rossell, man 1702-5 pp. 473; B. Cerveró, Plec d'inv. s/n; P. Mollar, man. Inv. 1722-43 s/n; S. Pujol, liber tercius pp. 14-33; F. Avellà, liber primus inv. pp. 133. F. Serra, man. cap i inv pp. 262; A. Riera, llib. 3 pp. 146; P. Mitjans, llib. 2 pp. 406.

Període 1741-1780: AHPB. Notaris: S. Prats, llib. 4 pp. 387 i 489; J. Bosom, 1º man. inv. pp. 115; O. Llosas, plec d'inv s/n; S. Prats, liber tercius 1752-54 pp. 377; A. Duran, lib. 2 pp. 246; J. A. Cassani, llib. 1 pp. 268; S. Prats, llib. 5 pp. 364; J. Campllonch, llib. 8 pp 449; J. Ponsico, pactes 1780 pp. 104.

Període 1781-1810: AHPB. Notaris: F. Elías Bosch, llib. 2 pp. 458 i 493; F. Elías Bosch, manual 1786-91 pp. 156; J. Avellà, pro. 1792 pp. 314; F. Elías Bosch, llib. 4 pp. 211; J. Rigalt, llib. 9 pp. 45 i llib. 11 pp. 177; F. Portell, llib. 8, pp. 255; F. Elías Bosch, man. 1796-1809, pp. 395; J. Clos, man. 1807-15 pp. 82; J. Rigalt, llib. 11 pp. 177.

APÈNDIX 2

Relació dels inventaris dels botiguers de teixits de la mostra a Berga, Figueres, Igualada i Mataró:

ACA: Arxiu de la Corona d'Aragó
 AHG: Arxiu Històric de Girona
 ANI: Arxiu Notarial d'Igualada (Arxiu Històric Comarcal d'Igualada)
 AHCM: Arxiu Històric Comarcal de Mataró

BERGA:

(1742) Joan Guix. ACA. Not. M. Cortada, 567, pp. 15.
 (1743) Miquel Moixí. ACA. Not. M. Cortada, 567, pp. 44.
 (1744) Diego Puig. ACA. Not. M. Cortada, 567, pp. 25.

FIGUERES:

(1693) Miquel Aloy. AHG. Not. B. Gayolà, 545, pp. 35.
 (1748) Joan Jofra. AHG. Not. B. Gayolà, 675, pp. 105.
 (1774) Jaume Salvat. AHG. Not. J. Aloy, 763, pp. 237.
 (1775) Pere Draper. AHG. Not. A. Gorgoll, 820, pp. 151.

IGUALADA:

(1710) Juan Riera. ACA. 791, pp. 22.
 (1711) Salvador Mirapeix. ANI. 254, s/n.
 (1715) Joan Albanés. ANI. 208, s/n.

(1742) Magí Brufau. ANI. 316, s/n.
 (1748) Josep Riera. ANI. 316, pp. 89.
 (1771) Ramon Mestre. ANI. 481, s/n.
 (1774) Pere Abat. ANI. 484.

(1785) Pere Fàbregas. ANI. 677, pp. 95.
 (1801) A. Gavarró. ANI. 572, pp. 140.
 (1825) Pere Fàbregas. ANI. 677, pp. 95.

MATARÓ:

(1659) Joan P. Gassiot. ACA. 362, s/n.
 (1729) Félix Marqués. ACA. 654, s/n.
 (1740) Salvador Cantallops. ACA. 654, s/n.
 (1741) Isidre Soley. ACA. 756.
 (1750) Josep Riera. ACA. 756.
 (1765) Francesc Soley. AHCM. A. Torras, pp. 164.
 (1770) Salvador Viza. ACA. 846, s/n.

- (1784) Jaume Blanch. ACA. 948, pp. 240.
- (1787) Pere Parera. ACA. 948, pp. 349.
- (1791) Josep Abench. ACA: 976, pp. 92.
- (1793) Francesc Janer. ACA. 936, s/n.
- (1794) L. Viladasau. ACA. 964, pp. 113.
- (1795) Martí Brunet. AHCM. Isidre Font, 66.
- (1807) Pau Monner. AHCM. A. Torras Golorons, 210.
- (1826) Josep Annexy. AHCM. D. Torras. Llib. 2, s/n.
- (1827) Francesc Caner. AHCM. Gaspar Poy. Llib. Inv. 95.